

ERDŐ ÉS FA— KÖZGAZDASÁGI ÉS SZERVEZÉSTUDOMÁNY

DR. KOVÁCS KÁLMÁN

Természetformáló nyersanyag- és energiatermelés. Talán ebben a megfogalmazásban sűrítethetnénk össze azokat a tényezőket, amelyek az erdő- és fagazdaság és gazdálkodás semmivel sem pótolható jelentőségét adják, s amelyek újra előtérbe állítják. Különösen hazánkban, ahol — közhely ma már, de egyre igazabb megállapítás —, legfőbb természeti kincsünk a termőföld, s mindaz, amit a talaj okos hasznosításával újra és újra előállíthatunk.

Az erdőgazdaság elismerésre méltó munkát végez e téren, s ma, amikor a fa, mint nyersanyag, alapanyag és energiaforrás jelentőségét *ismét reálisabban értékeljük*, jó érzés tudni, hogy ez a készlet gazdagabb, mint bármikor; az erdősültség 17%, s a kitermelés évi 6 millió köbméter felé halad, de lehetne több is, ha feldolgozása nem ütközne akadályokba.

Ez utóbbi tény az egyik azon okok közül, amelyek a *Közgazdasági Kutatások Tanácsát* — a MÉM tanácsadó és minősítő testületét — arra készítették, hogy áttekintse a fagazdaság ökonómiai és szervezési kutatásának helyzetét és problémáit.

Az indíték — közelebről — az volt, hogy a fagazdaság jelentős mennyiségi fejlődése során és annak nyomában ezen a területen is ökonómiai és szervezési természetű problémák jelentek meg. A fejlődés és továbbfejlődés új kérdések megoldását, a kutatás eddig kevésbé művelt területeinek arányosabb művelését és a kutatási eredmények gyors gyakorlati alkalmazását követeli meg. Az erdészeti kutatások fejlődése jól érzékelteti ezt a folyamatot; immár több mint nyolevaneves történetének csak az utolsó, mintegy tizenöt évében jelent meg az önálló gazdaságtani, s mintegy négy éve a szervezési kutatás.

Az erdőgazdaság ökonómiaja és szervezése tehát az *egyik legfiatalabb* ágazati ökonómiai tudományterület, amelyik az általános közgazdasági és szervezési törvényszerűségeknek az ágazatban való *sajátos érvényesülését és hasznosítási módját keresi*. A valóság ismeretére alapozott, a különböző kutatóhelyek munkamegosztására és együttműködésére támaszkodó, a valós problémák megoldására irányuló kutatás szerény múltja ellenére is tiszteletre méltó és hasznos eredményeket mondhat magáénak. Az erdővel való tartamos gazdálkodás meg-alapozását, a tervezést, a vállalatok tevékenységét és eredményességét befolyásoló tényezők és szabályozási eszközök, a fajtapolitikát alakító stb. kutatások vállalati és makroökonómiaja terén csakúgy, mint a fatermesztés és a fakitermelés szervezésének számos kérdésében, munkaszervezésben és munkaerő-gazdálkodásban, elemzésben, módszertani és gyakorlati problémák megoldásában.

A szerény létszámú ökonómiai és szervezési kutatógárda sikerének egyik titka a megfeszített munka, a másik az, hogy szoros kapcsolatot tart fenn az erdészeti kutatások egyéb területeivel, a fatermesztésre, erdőrendezésre, feldol-

gozásra, műszaki fejlesztésre irányuló kutatásokkal, valamint a termelő vállalatokkal. Csakis ez lehet alapja a gazdaságilag is fontos és eredményes megoldások kiválasztásának, kidolgozásának és gyakorlati bevezetésének. Az arra érett *kutatási eredmények gyakorlati elterjesztéséért* sokat tesznek a kutatók és kutatóhelyek, s a szakoktatásban és egyéb módon közvetlenül azoknak adják át ismereteiket, akik a termelésben hasznosíthatják azokat.

A Közgazdasági Kutatások Tanácsa megállapította, hogy az erdőgazdasági ökonómiai kutatások terén — annak központi intézményében, az ERTI-ben és más kutatóhelyeken egyaránt — gazdag, tartalmas és a gyakorlat számára hasznos, növekvő színvonalú ökonómiai és szervezési munka folyik. Az eddigi munka biztosítéka lehet annak, hogy az új helyzetbe került fagazdaság az új követelményeknek megfelelő átrendezés és újrendezés keretében is megfelelően a vele szemben támasztott követelményeknek, az ökonómiai követelményeknek is.

Az ágazat ökonómiai és szervezési kutatásainak továbbfejlesztése érdekében a Tanács néhány észrevételt és ajánlást tett, amelyeket a VI. ötéves kutatási terv elkészítése során lát gyakorlatilag érvényesíthetőnek. Ennek során abból indult ki, hogy az erdőgazdálkodás a nyersanyagtermelő ágazatok egyenrangú és növekvő jelentőségű részévé vált, amelytől azonban nemcsak nyersanyag termelését, hanem immateriális szolgáltatásokat is elvár a társadalom. Az ágazat népgazdasági jelentősége növekszik és ez fokozott követelményeket támaszt mind a gazdálkodással, mind annak tudományos megalapozásával szemben. A növekvő követelményeket szem előtt tartva is szerencsés dolog azonban, hogy a kutatás biológiai, szervezési és közgazdasági komplexitásban folyik, a vállalati termelés koncentrációja és vertikális irányú szerveződése pedig a kutatás koncentrációját és így eredményességének növelését is segíti.

A fontosabb *észrevételek és ajánlások* a következőkben foglalhatók össze.

Általában úgy tűnik, hogy a kutatási témák viszonylag felaprózódtak, ezért a szintézisre való törekvés jegyében *fokozottabb koncentráció* látszik kívánatosnak. Emellett azonban néhány fontos terület elmélyültebb kutatása is indokolt. E viszonylagos elaprózottság nem véletlenül alakult ki; számos és sűrűsödő probléma került a kutatóhelyek műhelyébe, amelyek megválaszolása nemigen tűrt halasztást, s amellet a kutatói tapasztalatok megszerzése, a módszerek kidolgozása és kicsiszolása is tagoltabb tematikai szerkezet kialakítására ösztönzött. A helyzet azonban változik, s a kutatási tapasztalat felhalmozásával lehetővé válik, hogy hosszabb távon nagy jelentőségű kutatási kérdések *komplex megoldására* törekedjenek, s ennek érdekében tematikusan szorosan összehangolt, jó felépítésű, átütő horderejű kutatási témákra koncentrálják a lehetőségek erőket.

Mindenekelőtt az ágazat *makroökonómiai* kérdéseinek kutatása látszik fejlesztendőnek. Ez a szükséglet az ágazat átrendeződő népgazdasági összefüggéseiből, ágazati kapcsolatainak módosulásából adódik és legelősebben talán a kül-gazdasági kapcsolatokban való szerepében tükröződik.

Az erdőgazdaság — az élelmiszer-gazdasághoz hasonlóan — az *iparosodás* számos problémájával küzd (ezért számos nehézsége közeli rokonságban van azével). Népgazdasági *integrálódása*, termelőeszköz-felhasználásának jelentős növekedése és minőségi igényeinek ugrásszerű átalakulása, *fejletlen ipari háttére, feldolgozóipari kapcsolatainak* kiszélesedése és jellegének minőségi átalakulása, az egész vertikumban zajló, de nem egyenletesen haladó műszaki fejlődés új kapcsolatokat, új aránytalanságokat, új érték- és érdekviszonyokat (és ellentéteket) teremt a termelés, a termelőeszköz-ellátás, a forgalmazás, a munkaerő-

gazdálkodás, a termelési szerkezet, az értékesítés szervezése területén, s szinte minden más vonatkozásban.

Mіндеzt súlyosbítja az a sajátos — noha objektív — ellentmondás, hogy az ágazat nyersanyagból és faipari termékből jelentős *exportot* bonyolít le, ugyanakkor az ország mindkettőből (de más összetételben és minőségben) igen nagy kiegészítő *importra* szorul.

Az ágazatnak ezeket és a hasonló makrogazdasági problémáit a hosszú és rövid távú érdekek és lehetőségek egységében az ökonomiai kutatásnak kell feltárnia és megoldásukat megalapoznia.

A kutatásban nagyobb hangsúlyt kívánatos adni az erdőgazdálkodás vállalati problematikájának, tekintettel arra, hogy a beruházás és a gazdasági fejlesztés átfutási ideje rendkívül hosszú és ez egészen különleges helyzetet teremt a napi és a folyamatos vállalati gazdálkodás és a népgazdaság érdekeinek kapcsolatában. A vállalati gazdálkodás érdekeltségét csak úgy lehet megteremteni, ha a folyamatosan bővülő erdőgazdálkodás ökonomiai feltételeit is megteremtik.

Ezért a kutatást két irányba kívánatos folytatni, mégpedig a *tartamos erdőgazdálkodás* ökonomiája, valamint a *vállalati gazdálkodás* ökonomiája irányában. Az első területén az ágazati és a külgazdasági kapcsolatok alakulásán kívül az időgazdálkodás problémájára és makroökonómiai szintézis alkotására kívánatos koncentrálni, s ennek során nagy szerepet kell tulajdonítani az *ár- és szabályozási rendszereknek*, a faj- és fajtaszerkezet lassan megvalósítható átalakítását szolgáló közgazdasági, termelési, termeléspolitikai és szervezési intézkedéseknek, valamint a hosszú távú előrelátást szolgáló ismeretek gyarapításának.

Az előrelátás a *tervszerűség* alapja, s ez a fagazdaságban különlegesen fontos, mert a szükségleteket — faipari késztermék és nyersanyagszükséglet — hosszú távra és az egész vertikum arányos fejlesztését szem előtt tartva kell előre látni. Másként a mai intézkedések hosszú távon ható, súlyos következményekkel járó aránytalanságok és veszteségek forrásaivá válnak. Az ágazati és vállalati tervezést megalapozó kutatások fejlesztése tehát nélkülözhetetlen.

A vállalati, ökonomiában a rövid és hosszú távú érdekeltség összehangolása mellett a *vertikális kapcsolatok* kívánnak nagyobb figyelmet. Az erdőgazdálkodás vállalati gyakorlatában a vertikálitás sokkal jobban érvényesül, mint a mezőgazdaság és élelmiszer-gazdaság egyéb területein, ennek ellenére e kapcsolatok ökonomiai kutatása jelenleg nem kap elég hangsúlyt. A vertikális kapcsolatok kutatását olyan irányban kívánatos kiterjeszteni, hogy az erdőgazdálkodás fokozottabban jusson közel a (mind a bel- mind a külső) piachoz.

A kutatásokban nagyobb figyelmet kellene fordítani az állami erdőgazdaságok szervezeti keretén kívül folyó erdőművelés és erdőgazdálkodás kérdéskörének. Az *állami gazdaságok* és a *termelőszövetkezetek* kezelik a hazai erdők területének kb. 30%-át, a náluk folyó erdőgazdasági tevékenység tehát országos méretekben igen jelentős (lehet) és ezt az erdészeti kutatásokban, a kutatási eredmények gyakorlati elterjesztésekor, valamint az EFAG-ok kapcsolati rendszerének fejlesztésekor is fokozottan szem előtt kell tartani. (A mezőgazdasági vállalatok erdőgazdálkodásának fejlesztését szolgáló törekvések fokozódását több kezdeményezés, pl. az éves üzemtervük elkészítéséhez közreadott tervtáblarendszer és annak tartalmas segédlete jelzi.)

A közgazdasági és szervezési kutatások fejlesztésében fontos szerepet tölt be a szakterület nemzetközi és hazai kutatási kapcsolatainak bővülése. Az eddigiek jól szolgálják ezt a célt, bár még nem ítélték kielégítőnek.

Nemzetközi kutatási kapcsolatok elsősorban az 1958 óta létező, Berlinben

kötött együttműködési szerződés alapján főleg a KGST-országokkal épültek ki országonként eléggé meghatározott tematikai körben: a gazdaságmatematikai módszerek tekintetében Csehszlovákiával, a prognóziskészítés sajátos kérdéseit illetően a Szovjetunióval, egyéb kutatási kérdésekben pedig lengyel intézményekkel. Eredményes kutatói együttműködés folyik finn és osztrák kutatókkal, az előzőekkel a fa komplex hasznosítása, az utóbbiakkal a szervezés és az oktatás kérdéseiben.

Nem kisebb jelentőségű azonban a *hazai ökonomiai kutatóhelyekkel* való szakmai kapcsolatok kiépítése és fenntartása sem. Ennek javulását az ERTI-nak az Agrárgazdasági Kutató Intézettel és az Élelmiszeripari Gazdaságkutató Intézettel kiépülő kapcsolatai jelzik, melynek keretében kutatóinak és szervezőinek ökonomiai és szervezési továbbképző tanfolyamot szervez, az ÉGI segítségével munkapszichológiai laboratóriumot hoz létre, s rendszeresebbé teszi más közgazdasági kutatóhelyekkel való kapcsolatát.

Az ökonomia és a szervezés terén elért *eredmények gyakorlati alkalmazása* és elterjesztése érdekében az erdőgazdasági szervezés fejlesztésének bázisintézetéül kijelölt ERTI más intézményekkel karöltve évente tudományos termelési tanácskozást rendez, több kiadványsorozatban teszi közzé a gyakorlati alkalmazásra érett eredményeket, munkatársai rendszeresen részt vesznek az egyetemi oktatásban és a szakmérnökképzésben, továbbá az Országos Erdészeti Egyesület helyi továbbképző tanfolyamain (emellett természetesen élnek a szakmai publikáció által nyújtott szokásos lehetőségekkel).

A kutatási és szervezési eredmények gyarapítását és gyakorlati alkalmazásának fejlesztését jelentősen *nehezíti*, hogy a kutatók anyagilag hátrányosabb helyzetben vannak az erdőgazdaság más területein dolgozó szakemberekkel szemben és az is, hogy a kutatásra alkalmas szakembereknek a kutatóhelyen való letelepedését nem tudják intézményesen segíteni. Részben ebből következik az ökonomiai kérdésekkel foglalkozó kutatók maximális megterhelése (ami a tudományos minősítés megszerzésében is gátolja őket).

Az ERTI ugyan — az említett két ökonomiai kutatóhellyel együttműködve — nagy erőfeszítéseket tesz szervezési tevékenységének fejlesztése és a szervezésben dolgozó munkatársak képzése érdekében, s ez nagyon fontos. Ennek ellenére megállapítható, hogy az ERTI *kapacitása nem elégséges* ehhez, mert a szükségletekhez képest sem a létszám, sem az anyagi feltételek nincsenek intézményesen biztosítva, annak ellenére, hogy az ERTI kísérleti állomásai a szervezési munka gyakorlati műhelyeinek szerepét is betöltik.

Mégis, az eddigi tapasztalatok, az érdekeltek szakmai felkészültsége, odaadása és gyakran egyéni áldozatvállalása *azt ígéri*, hogy a kutatási eredmények gyakorlatba való átültetése a szervezési tevékenység megerősödésével és kibontakozásával, az eddig alkalmazott módszerek továbbfejlesztésével a jövőben valószínűleg az eddiginél is eredményesebb lesz, s így az ökonomiai és szervezési kutatások javuló határfokkal szolgálják az ágazat továbbfejlesztését, s azt, hogy szigorúbb gazdálkodási körülmények között eredményesen teljesíthesse növekvő feladatait.

Részben gépesített gyérintési munkamódszer vizsgálata az NSZK Erdészeti Munkatudományi Intézetében (Hamburg—Reinbek) azt mutatta, hogy a motorfűrészés döntés — processzoros felkészítés — közelítő traktoros kihordás a dolgozókat különböző mértékben terheli meg. A döntés az eddig szokásos módszernél nagyobb igénybevételt jelent, halmozódnak az erősebb terheléssel járó munkaelemek, a mun-

(Folytatás a 283. oldalon.)